

שחיטה, יש הבדל בין חטאת שמתה לבין פסח שרועה [ושותי הלישנות שבגמ' אינן חלוקות אלא במהלך הדברים, אבל במסקנא אין הבדל ביניהן] (ע"פ רש"י. אך ראה תוס' ד"ה אלא, ותוס' ר"ד).

סיכום דין חטאת ופסח בכל ארבעת האופנים של קרבן שנתור לאחר שנתכפרו בעליו בקרבן אחר:

[א] כשהיה הראשון קיים לפנינו בשעת הפרשת השני, דהיינו שהפריש את השני לאחריות שאם יאבד האחד יקריבו את השני: בחטאת - לחכמים ולרבי רועה, ולרבי שמעון תמות. ובפסח - קרב שלמים.

[ב] כשאבד הראשון בזמן שאינו ראוי להקרבה, ונמצא עוד לפני זמן הראוי להקרבה, דהיינו, בחטאת שאבדה ונמצאה בלילה, ובפסח שאבד ונמצא קודם חצות: בחטאת - לחכמים ולרבי רועה, ולרבי שמעון תמות. ובפסח - רועה.

[ג] כשאבד הראשון ונמצא לאחר זמן הראוי להקרבה וקודם שחיטת השני: בחטאת - לחכמים רועה ולרבי ורבי שמעון תמות. ובפסח - לרבי ולרבי יוחנן שתלי בשחיטה, רועה, ולרבי זירא ולשמואל שתלי בחצות, קרב שלמים.

[ד] כשאבד הראשון ונמצא לאחר שהוקרב השני בפועל: בחטאת - מטה, ובפסח - קרב שלמים.

מתני'. המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים, קרבן פסח אינו בא אלא כשב או עז, זכר בן שנה, וכמו שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו". ובן שנה הכוונה בתוך שנתו הראשונה, ומיד שעברה עליו שנה, הוא בכלל בן שתי שנים (ראה נחלת יעקב [פ' לרש"י על התורה] שמות יב, ה).

ירצה עד שיקטאב - שיפול בו מום שפוסלו להקרבה (רמב"ם בפיחמ"ש). ולשון יסתאב הוא מלשון יטמא, שמצאנו בתורה (ראה יקרא כז, יא) בבהמה בעלת מום שנקראת 'בהמה טמאה' (רע"ב מנחות יג, ט).

וימכר, ואף שמתחילת קדושתו הוא לא היה ראוי להקרבה, מכל מקום אינו יכול למוכרו קודם שיפול בו מום, שהדין הוא שכל קדושה שחלה עליו אף שבשעת ההקדש ראוי שיחול עליו רק קדושת דמים אנו דנים אותו שחל עליו קדושת הגוף (רש"י ותוס', ע"פ תמורה יט, ב), וכל דבר שחל עליו קדושת הגוף אינו נפדה תמים (ראה מנחות קא, א).

ויפלו דמיו לנדרה לשלמים, יש שגורסים 'ויביא בדמיו שלמים' (רש"י ותוס'), שקונה בדמיה שלמי נדבה, כדין מותרת הפסח שקרב שלמים (תוס' ר"ד), ואם ימכרו קודם פסח יביא בדמיו פסח (תוס'; רמב"ם קרבן פסח ד, ד. ויש שגרסו במשנה 'יביא בדמיה פסח', ראה כריתות כח, א, ותוס' זבחים יב, א ד"ה ושמע, בשם הרשב"ם). ויש שסובר שלעולם ימכר לשלמים אף קודם הפסח, הואיל והוא בתחילת הקרבנות לא היה ראוי לפסח, מיד חל עליו דין מותרת הפסח שקרב שלמים (מהרש"א הלן צח, א בדעת רש"י; תוס' זבחים שם במהלך הראשון). ויש גורסים 'ויפלו דמיו לנדבה', ששם דמיו בתיבה שהיתה בבית המקדש שממנו קונים עולות נדבה להקריבם בזמן שהמזבח בטל (רמב"ם בפיחמ"ש; מאירי). ולשון המשנה לפנינו הוא עירבוב של שתי הגירסאות, והיא גירסא מוטעית (מלאכת שלמה), שהרי נדבה היינו קרבן ציבור לקיץ המזבח ופטור מנסכים לפי שמוטל על הציבור, ואילו שלמים היינו קרבן יחיד ונסכיה עליו (ראה הערות הגר"ש אלישיב).

הפריש שתי חטאות לאחריות - שאם תאבד אחת בביא את חברתה (רש"י). והיינו באופן שפירש ואמר שאחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריות, שאילו הקדיש שתי חטאות על חטא אחד על מנת שיקריבו גם את זה וגם את זה, אין הקדשו חל, שהרי די בקרבן אחד לכפר לו על חטאו (תוס' ד"ה הפריש, ע"פ חזו"א תמורה כא, י). והקדש זה הוא דין מיוחד, שהוא קדוש לאחריות, ועל הקדש זה נאמרה ההלכה למשה מסיני שרועה, ואין זה בגדר תנאי שלא תחול קדושתו אלא אם כן יאבד האחר, שבאופן שעושה תנאי, הרי שלאחר שקרב האחר, השני אינו הקדש כלל, ואינו רועה (הגר"ז סולוביצ'יק במנחת אברהם זבחים ד, א, בביאור דברי תוס' הנ"ל). ויש שפירשו כעין זה, שכל זמן שהוא חייב חטאת, יכול להפריש לחובתו כמה קרבנות ולהתכפר באחת מהן [שדוקא אם מקדיש על מנת להקריב כולן לא חלה קדושתו, שאין אדם מביא שתי קרבנות לכפרת חטא אחד], ולאחר שהקריב אחת מהן, האחרת נחשבת כמותר חטאת שרועה (ראה חזו"א או"ח קכד לדף זה). ויש סוברים, שניתן להפריש שתי חטאות על חטא אחד, גם כאשר אינו מפרישה לאחריות כלל (ראה רמב"ם שגגות ג, ה, ופסולי המוקדשים ד, ה, ואבי עזרי פסולי המוקדשים שם, בדעתו), שכיון שהוא חייב חטאת, לא פקע חיובו בהקדשת קרבן אחד, וחלה על השניה קדושת הגוף של קרבן חטאת רגיל (קין אורה מנחות פ, א).

מתכפר באחת מהן וישנה תרעה. שאפילו לדעת רבי, דין המיתה בחטאת הוא רק באופן של ידחוי, דהיינו שהקרבן מלכתחילה היה ראוי להקרבה ולאחר מכן נדחה, כגון על ידי שאבד, מה שאין כן באופן זה שמתחילה הפריש שתי חטאות לאחריות, שבהקדשת אחת מהן לא נדחתה השניה, שמתחילה הוקדשה לכך (רש"י כת"י מנחות פ, א).

והא אילו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים, ואם כן לא יתכן ששמואל דיבר על האופן הזה [כשאמר 'כל שבחטאת רועה בפסח רועה'], ובנוסף, היתה הגמ' יכולה לפרוך שלא יתכן ששמואל דיבר על האופן הזה, כיון שכבר נתבאר לעיל (ע"א) ששמואל דיבר על אבודה, ובאופן זה הרי לא אבד הקרבן (רש"י). ויש שכתבו, שהגמ' לא היתה יכולה לפרוך כן, משום שבדברי רבי אושעיא נכלל גם שהמפריש שתי חטאות לאחריות תרעה השניה אפילו אבדה, שאידיה זו אינה דומה לשאר קרבנות שאבדו, שמתחילתם הופשרו להקרבה וכשאבדו נדחו מהקרבה, ולכן לדעת רבי הולכות למיתה, ואילו בהמה זו הופרשה מתחילה לאחריות ומעולם לא נדחתה (תוס' ד"ה כדרי, בתי הראשון). עוד יש לפרש, שראיית הגמ' היא מחטאת של אחריות שלא אבדה, שמבחינת ההלכה דנים אותה כאילו היא אבודה, לפי שמשעת הפרשתה לא היתה ראויה להקרבה (תוס' הנ"ל, בתי שני). אכן גם לתירוץ זה צריך להוסיף את החילוק הנ"ל [שנתפרש בתי הראשון] שזו שהופרשה לאחריות שנחשבת כאילו אבודה, שונה משאר אבודות, ששאר אבודות שהופשרו להקרבה ונדחו, מתות, ואילו זו כיון שהופרשה מתחילה לאחריות, רועה ולא מתה (מהרש"א).

וקסבר חצות קבע. ולמסקנת הגמ', סוברים שמואל ורבי יוחנן כדעת רבי שמעון, שכל החטאות מתות, ונחלקו במחלוקתם של רבה ורבי זירא, שלדעת שמואל חצות קובע, ולכן 'כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים', שבחטאת מתה גם כשאבדה ונמצאת לפני הפרשה, וגם כשאבדה ונמצאת לאחר הפרשה, והוא הדין בפסח, שקרב שלמים בכל אותם האופנים [ואילו אבדה בלילה או קודם חצות, הוא אופן נוסף שאינו נחשב אבוד, ואין דנים עליו]. ואילו לרבי יוחנן שחיטה בפועל קובעת, ולכן באופן שנמצאת קודם